

בטיחות ובריאות תעסוקתית בעבודת השליחים בימים רגילים ובימי קורונה

חוקרים: ניצן רייס חבלין, רנא דלאשה, ד"ר לליב אגוזי, ד"ר אשר פרדו

רקע: תפקידם של שליחים הוא להעביר סחורה בין ספקים ללקוחות. מרבית עבודתם נעשית בנהיגה כאשר הם חשופים לגורמי סיכון שונים בדרכים ובמפגשים עם הלקוחות כגון תאונות, נשיאת משאות או יחס לקוחות. לגורמי סיכון אלה נוסף בתקופת מגיפת הקורונה הסיכון המוחשי בהידבקות והדבקה במחלות. בנוסף, העסקה בשיטת 'פלטפורמה' כדוגמת Wolt לפיה השליח עובד כעצמאי מבחינת התנאים, אך מקבל את השליחויות דרך מרכז אחד, עלתה מאד בשנה האחרונה והעלתה סוגיות שונות על זכויות העובדים.

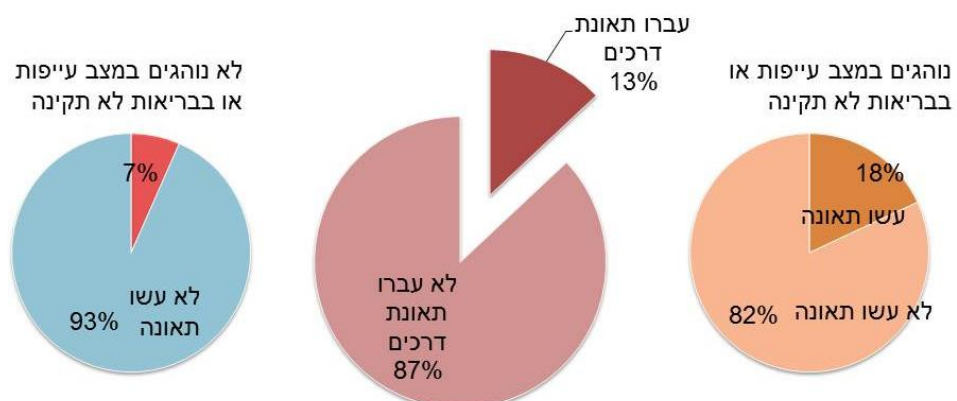
מטרת מחקר זה הייתה לבחון חלק מסיכונים אלה בקרב העוסקים בשליחויות בישראל וכן את התנהגות השליחים ומידת שמירתם על כללי הבטיחות ועל הימנעות מסיכונים בריאותיים.

שיטות מחקר: 237 שליחים ענו לשאלון שנשלח בעזרת חברת סקרים. השאלון בחן משתנים ארגוניים, משתנים הקשורים לעיסוק ומשתנים אישיים של השליחים ותפיסתם את מגיפת הקורונה ואת תנאי עבודתם. כמו כן בדק השאלון התנהגות כביש ואת מידת הסיכון שלהם למעורבות בתאונות דרכים וסיכונים בריאותיים ורגשיים בתפקיד.

השתתפו במחקר 155 גברים (65%) ו-82 נשים, גילם נע בין 21 ל-30, ממוצע 25.2 שנים. כמעט מחצית (45%) נשואים ולכחמישית (21%) יש ילדים.

ממצאים: מרבית השליחים (71%) עובדים כשכירים, 10% עצמאיים ו-19% שכירים חלקית (העסקת פלטפורמה כדוגמת Wolt). כמחצית מהשליחים (55%) דווחו שהשליחויות מהוות את עבודתם היחידה ו-45% עוסקים במספר עבודות. שליחים העובדים ביותר ממשרה אחת עובדים באופן ניכר יותר שעות בשבוע מאשר שליחים העובדים במשרה יחידה.

13% מהשליחים היו מעורבים בתאונות דרכים. התאונות נמצאו קשורות ללחץ ולנהיגה לא בטיחותית. ניתן לראות באיור שרוב אלה שעברו תאונות דרכים גם נוהגים במצב של בריאות לא תקינה. כמו כן מעורבות בתאונות נמצאה קשורה לביצוע משמרות ארוכות.

כאבים. השליחים נשאלו לגבי התדירות שהם חווים כאבים גופניים בגב, זרועות ורגליים על ידי שמונה היגדים שנעו בין 1- כלל לא עד 5- בכל שליחות. ממוצע הכאבים נמוך - 2.09 (sd=0.99). 61% חווים כאבים לעתים רחוקות, או כלל לא, 37% חווים סוג כלשהו של כאב בכל משמרת ו- 5% סובלים מכאבים באזורים מרובים בכל משמרת.

טבלה 1: התפלגות אחוזי המשיבים לפי התדירות שחווים כאב בכל סוגי כאבי שריר-שלד

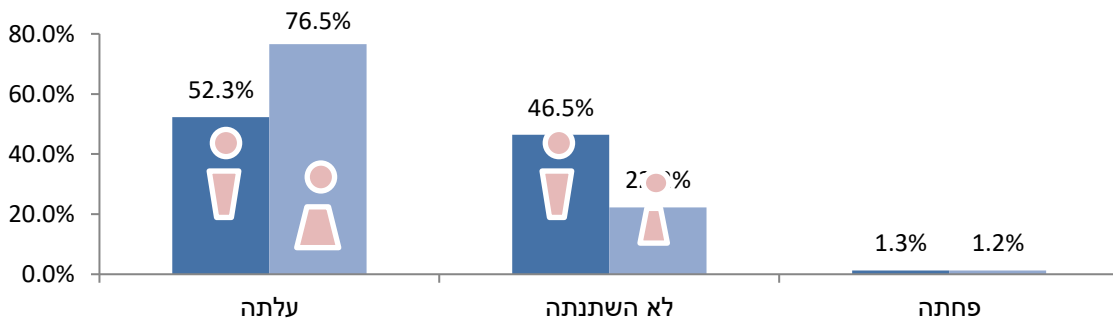
רגליים ברכיים וכפות רגליים	42%	30%	11%	8%	10%
זרועות וכפות ידיים	38%	34%	10%	10%	9%
עורף וצוואר	35%	38%	13%	7%	7%
גב תחתון	30%	39%	9%	11%	11%
גב עליון וכתפיים	35%	39%	10%	9%	7%

■ פעם בשבוע ■ פעם במשמרת ■ מספר פעמים במשמרת ■ פעם ■ כלל לא

לחץ

ממוצע הלחץ המדווח הוא בינוני-נמוך - 2.45 (sd=0.98). 38% דיווחו על רמות לחץ נמוכות (פחות מ-2 בסולם 1-5) ו-9% על רמת לחץ גבוהה יומיומית. מרבית השליחים 60.3% (143) דיווחו על עליה בתחושת הלחץ יחסית לתקופה שלפני הקורונה. דבר זה בא לידי ביטוי יותר אצל נשים ש-76% מהן חוו עליה בלחץ לעומת 52.3% מהגברים ($\chi^2 = 13.37, p < 0.001$).

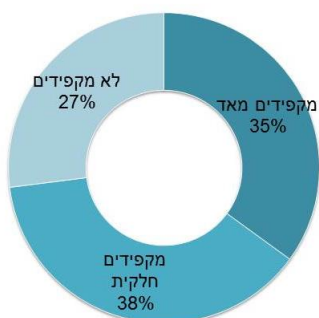
שינויים בעבודה לאחר תחילת מגפת הקורונה: מתוך 74 שליחים שענו על השאלה, 11% אמרו

תחושת הלחץ בעקבות מגפת הקורונה

שיש עבודה רבה יותר, 16% טענו להרעת תנאים, 7% ענו שהלחץ עלה ו-26% ענו שיש פחות עבודה. במבחן ANOVA נמצא באופן מובהק ששליחים שדווחו על שינויים בעבודה חוו לחץ רב יותר מאלו שלא חלו שינויים במקום עבודתם. כמו כן נמצא קשר בין הלחץ הנחוה לבין כאבי שריר שלד ($\beta = 0.35, p < 0.01$).

מידת הקפדה על כללי התו סגול

גורמים שנמצאו קשורים למידת ההקפדה על כללי התו הסגול:

מידת ההקפדה המדווחת על הוראות התו הסגול הייתה רבה יותר בקרב הורים לילדים ובקרב שליחים להם מקום העבודה מספק תנאי העסקה כגון ימי חופש ומחלה וכן ציוד להגנה מקורונה (נישמיות ואלכוג'ל). מספר הפגישות עם אנשים אינן משפיעות על הקפדת השליחים על תו סגול, אך הקפדת הלקוחות על תו סגול תגרום לשליחים להקפיד יותר.

מסקנות והמלצות: המחקר, שהוא הראשון מסוגו בישראל, מצביע על חשיבות תנאי העסקה של שליחים. התנאים נמצאו חשובים לבטיחותם של השליחים בעת שהם בדרכים, לבריאותם וכן למידת הקפדתם על כללי התו הסגול. מבין הגורמים שנמצאו קשורים למעורבות שליחים בתאונות דרכים יצוינו שעות עבודה ארוכות, בריאות לא תקינה, לחץ ונהיגה לא בטיחותית. הקשר בין תחושת כאב (גב, גפיים) לעבודת שליחויות נמצא נמוך. מספר המלצות מתבקשות מהממצאים:

- א. לשליחים שחווים לחץ ועומס בעבודתם מומלץ לפעול אל מול המעסיקים להפחתת העומס והלחץ על ידי יצירת סביבת עבודה מאורגנת ומתוכננת ובאמצעות לימוד דרכים מתאימות להפגת מתח כגון שילוב פעילות גופנית (מתיחות לצורך שחרור שרירים והרגעת כאבים) יחד עם העבודה.
- ב. למעסיקים מודגשת החשיבות שיש לתת לקיום תנאי עבודה נאותים ולמסרים עקביים על חשיבות הבטיחות והבריאות באמצעות הדרכה תקופתית. כמו כן מומלץ למעסיקים לפעול למניעת גורמי עומס, חוסר תכנון וארגון המייצרים לחץ ואי ודאות, והקפדה על אווירה תומכת.
- ג. למוסד לבטיחות ולגיהות מומלץ להרחיב את אוכלוסיית היעד להדרכות גם לתחום השליחויות, ובתוכו גם לרמת ההנהלה, תוך הדגשת ההקפדה על כללי בטיחות, תנאי העסקה ותכנון מהלך עבודה מפחית לחצים.